

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Quænam sit vera, & falsa Eloquentia. cap. 4.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

cia puncti sunt, cum ea; (vt diximus) in sacris libris, & perfectissima sit. Sed quia Deus, qui nouit, quod genus dicendi, rei cuique conueniat noluit illam à Sancto Spiritu eloquentiam, electam deformari, quia illa aptissima est, & adeo conseruanda, vt nec puncta, nec apices vacare mysterijs. S. Hieronymus dicat, & fortasse ijdem factu aliquo inflati, falsaque eloquentia corrupti specie, sapientissimam diuini verbi eloquentiam, quia non agnoscebant aspernabantur, & propterea volebant complecti elegantius, quia existimabant, posse aptius se inuenire dicendi genus, quam ipsi sacri authores adhibuissent. Nam alioquin si paraphrasim, elaboratam, humili, piæque mente voluissent conficere, vt rudiorum quoque oculis, sapientissima Eloquentia appareret, non videntur, condemnandi fuisse, cum id impune, imo cum laude videamus à multis, & prosa, & carmine facitatum.

In ps. 90.

Quanam sit vera, & falsa Eloquentia. Cap. IV.

HActenus tria docuimus, esse aliquam Eloquentiam bonam, esse aliquam malam, Itemque sacris etiam rebus, quæ bona est, posse laudabiliter adhiberi. Quæ tria planè apud mediocriter eruditos nihil dubitationis, aut difficultatis habebant. In eo labor est, vt vera eloquentia distinguatur à falsa, certæque assignentur notæ, vnde possit vtraque dignosci, ac mala vitari, postremò ex bonæ eloquentiæ formis, quanam maximè sacris concionibus debeatur: quæ vt pro nostra tenuitate, quam clarissimè exponantur, Animaduertendum est Artè vt Ar: docet esse habitum, cum recta ratione factiuum, eòtrarium vero artis habitum factiuum cum falsa ratione. Itaq; vbi ratio recta non adest, nec adest ars. Recta autè ratio præcipuè spectatur ex fine cuiusq; artis, quo proposito talis materia deligenda est, eique certa, inducenda forma ea ratione ac modo, quemadmodum ars ipsa præscribit, Itaque fieri potest, vt ars ipsa destruat, vel ratione finis, vel materiæ, vel formæ in materiam inducendæ. Ædificandi ars habet pro fine habitationem commodam ad hunc consequendum, necesse est artifex legat aptam materiam, & mente concipiat idoneam formam, quam secundum artis præcepta, ædificationem faciendo, materiæ imponat, si ex charta domus fiat, quamuis tectum, parietes, & cætera distinguantur, non erit verè domus, quia deest apta materia, si colligas cæmenta & ligna, & in vnum cumulum temere aggeras, neque item erit domus quia forma desideratur, ædifi-

6. Eth. c. 4.

Ars tria attendit finem
Materiæ, formam.

edificant & pueri casas, & pictores coloribus exprimunt, ne-
tri tamen fabri sunt, quia non spectant habitationem commo-
dam, nec quicquam idoneum ad eam efficiendam adhibent.
Venefici etiam ac magi solent interdum pulcherrimas figurarum
ædes, aulis, cænationibus, cubiculis magnificè, & artificiosè
distinctas, qui tamen ludificatores sunt, non edificatores, qui
non ad usum solida recta, sed inanem speciem ad oculorum la-
dibria fabricantur. His positis eadem ratione, de eloquentia
philosophandum est, sunt in ea, Res quasi materia, sunt verba
& compositio quasi forma, & est finis, qui præscribit qualia esse
debent, & verba, & res.

Finis autè qui nam sit generatim eloquentiæ, non multum ad
nos refert, satis est, si rectè intelligatur, quis sit finis eloquen-
tiæ nostræ, qui non potest esse alius, quam finis ipsius prædica-
toris, hoc est gloria Dei, & salus animarum, quod tum fit, cum
auditores prædicatoris voce & eloquentiæ usu, tamquam per
instrumentum præcipui agentis Dei, meliores efficiuntur. Hoc
posito sine duo consequuntur; primum fieri interdum posse,
vt genus eloquentiæ maneat, non tamen hæc peculiaris eloquen-
tiæ species, de qua nos agimus, atque ita possit aliquis vere
nominari Orator, qui tamen verè prædicator non sit, tales fue-
runt Ethnicæ oratores, tales qui hodièque vel in senatu aliquo
aut foro causas ciuiles tractant; tales denique esse possunt, etiam
qui vulgo sibi prædicatorum nomen ascribunt, si habitu utan-
tur, non cum recta ratione, sed cum praua factiuo, Deinde
sequitur, vtrum quis prædicator sit necne, itemque bonus, an
malus, censendum ex materia orationis ac forma, respectu pro-
positi finis, nam si vel materia prædicationi, apta non sit, vel
in ea formam, ad consequendum, finem, minus idoneam effi-
ciat, is, qui dicit, sacer Orator esse non poterit. Hoc perma-
gni interest intelligere, sunt enim interdum nonnulli, qui ma-
gni prædicatores, vt habeantur prorsus a recta aberrant via,
tantumque abest, vt magni, vt ne prædicatores quidem dici
mereantur.

Ex tribus vi-
ciatur eloque-
tia sacra.

Ex omnibus autem his, tria euidenter manifesta capita sunt
vnde potest eloquentia christiana vitiari, Primum est finis, se-
cundum materia, tertium forma oratoris. Ex fine tunc destruc-
tur eloquentia, cum non ad efficiendos meliores auditores re-
fertur, quod dupliciter potest intelligi. Primum si ipsa dictio
referatur quidem a concionatore, ad auditorum profectum,
sed ad lucrum, seu inanem gloriam, & ostentationem ingenij
& elo-

& eloquentiæ. Verum quia non posset lucrum vel alia cõsequi, nisi etiam aptè ad profectum auditorum diceret, accommodet etiam ad hoc opus, dictionem suam, hoc si quis consequi posset, peruersissimè ille quidem faceret, tamen fortassè cuiuspiam videretur, quantum ad eloquentiam spectat, nomen obtinere Christiani Oratoris, quod dixerim vt naturam facultatis ostendam, non quod titulus ille inanis peruerso concionatori quicquam, nisi fortè ad maiorem condemnationem conferat. Quamquam satis à nobis in prima parte demonstratum est vix fieri posse, vt qui bonus non est, bene ea, de qua loquimur eloquentia, dicat, ac prorsus sacrum prædicatoris nomen, non nisi in viro bono debere consistere, quæcunque enim eloquentia manere fingatur, nomen hoc tamen, & munus cum adeo sacrum sit, nunquam nisi virtute prædito dabitur, Deinde potest ex corrupto sine opus dicentis vitari, si scilicet ita lucrum, inanem gloriam, aut aliquid huiusmodi spectet, vt ne materiam quidè, aut formam, ad auditorum profectum accommodatam orationi suæ adhibeat, Et tunc qui id faciat, planè etiam prædicatoris nomen amittit, solumque est sophista, vel vt ait Plato, Coquinarius Rhetor. Ex eodem hoc capite, Hæretici omnes declamatores excluduntur, qui præterquam quod nihil aliud, quam priuatum emolumentum spectant, etiam tum cum sibi videntur, auditorum profectum spectare, reuera non ad profectum eorum, sed ad maius exitium concionantur. Ex materia multa possunt vitia oriri; primum si scandalosa sit, si abhorrens à captu multitudinis, si nimium sublimis, atque subtilis, si prophana, si leuis, de quibus alibi dicemus. Ex forma possunt oriri vitia, tum in dispositione, modoque tractationis, tum in eloquentione de quibus item singulis infra præcipietur. Hic solum generatim paulo fufius explicare satis erit, quænam eloquentiæ forma, oratori Christiano maximè conueniat.

Quæ maximè, Eloquentia Christiano Oratori conueniat. Cap. V.

Summum in sacri concionatoris officio negotium est, videre quo eloquentiæ genere vti debeat; Nihil enim tam facile deprauatur, nihil difficilius ab authore ipso cognoscitur, nam in sua causa ferè omnes mali sunt iudices, Et in hoc genere, eo peiores, quod vitia ipsa delectant; Eloquentiam vero etiam Germanam, & in alijs causis laudabilem, non tamen promi-

In Gorgia.